

M. AHMEDÊ NAMI

**agîrê
sinema
amûdê**

M. AHMEDÊ NAMÎ

agîrê
sinema
amûdê

Weşanên Jîna Nû: 12
Çapa yekemîn: Îlon 1987

ADRES:
Jîna Nû Forlaget
Post Box: 240 12
750 24 Uppsala

Postgiro: 503799-9

ISBN: 91970747-99

Seydayê Namî

*Namî, me ji nameya te zanî
Seyda yî ji bo melay Xanî*

Cîgerxwîn

Mele Ehmed Namî (Mele Ehmed Mehmûd Ebdela) sala 1906 li Kurdistana bakur, li gundê Erbetê (nêzî Nisêbînê) hatiye dinê. Hîn ew biçûk bû, bavê vî çû rehmêtê. Li gor Seyda li ser mirina bavê xwe, paşiyê ji zarokên xwe re digot "ez li ber mirina bavê xwe ketim, çimkî şekir didan min", diyar dibe ku bi çûna bavê, temenê Seyda 3-4 salî bû. Lê li gor gotina Seyda ew pir bi mirina diya xwe êşiya, lewra hingê deh salî bû. Berî mirina dê, temiya wî li metikê dike û jê re dibêje ku Ehmedo bê xwendin mehêlin.

Metika Seydo gotina dê li erdê naxe û Ehmedê sêwî dide xwendin. Paşiyê Seydayê Namî, dadikevc bin xetê binxetê. Li gundê Telşêrê li ba Şêx Îbrahîm feqîtiya xwe didomîne. Dûre bi çendekî diçe ba Sêx Ehmedê Xiznawî, li wira jî demkê dimîne. Gava feqîtiya xwe tamam dike, li gundê Tilşêrê dibe mele û li wira jî dizewice.

Di vê demê de dan û standinên wî bi Mîr Celadet Bedir-Xan re çêdibin. Loma jî di vê pêlê de Tilşêrê dibe wargehek kultûrî, civakî û siyasî. Gava Seydayê Namî dibistana keçan li gund vedike, şêx û melên herê mêmê êrîşê tînin ser, ji mirîdên xwe re dibêjin "Namî konê şeytên li ser girê Tilşêrê vegirtiye." Ji bex-tiyariya Mele Namî re, wê demê axayê gund Eliyê Ebdê, paş-mêriya Seyda dike, şêx bi mirîdên xwe re polî-poşman vedigerin.

Paşî vê bûyerê, kevaniya Seyda bi lome jê re dibêje "Çima te ev qiyamet anî serê me! Te mekteb vekir, lê zarokên me yên xwendinê jî tune ne!" Seyda lê vedigerîne û dibêje: "Zarokên kurdan hemû yên min in..."

Di demek wilo de dijwariya vekirina dibistanê di vê bûyerê de jî diyar dibe. Dibêjin piştî ku Seydayê Namî bi zorê kurê gavan xist dibistanê, gavanê belengaz li ber dîwêr rûnişt giriya û nifir kirin: "Heger tişteke bi lawê min bê, bira xwedê ji Mele Namî re nehêle!..."

Li gor gotinên zarokên Seyda, di destpêka salên pêncî de, mala wan ji Tilşêrê radibe, bi temamî li bajarê Qamişlo datî-ne. Li vira Mele Namî xebata xwe ya edebî, siyasî û civakî didomîne. Ew heya dawiya jiyana xwe li qamişlo dimîne, sala 1975-a piştê nexweşiyêke dirêj, Seyda Namî serê xwe datîne û li goristana bajêr tê veşartin.

Seydayê Namî sê eserên nivîsî li pey xwe hiştibûn. Ji wana "Dîwana Rista" sala 1986-a bi awayê broşûrekê di bin navê "Daxwazname" de li Stockholmê hat weşandin. Li gor pêşgotina Seydayê Namî bi xwe ya di wê dîwanê de nivîsiye, pirê ristên wî hatine qetandin û windakirin. Tenê tiştên ku xelkê ji ber kiribûn (paşê Seyda ji devê wan kesan nivîsandibûn) yan jî ew ên ku di Hawar û Ronahiyê de hatibûn belav kirin. Bi çî awayî eserên Seyda hatin talankirin, wî bi xwe di pêşgotina ristan de nivîsiye. Tiştê ku em dikarin lê zêde bikin ev e: Dibê-jin ku Seydayê Namî her car ji tîrsa polîs berhemên xwe li malên gundî û cîranan vedişart. Carekê, gundiyekekî nivîsandinên Seyda di turekî de li ber zikê axur veşartibû. Piştî pêlekê, Seyda tê wan dixwaze. Dema li tûrik dinêrin, dibînin ku çêlekcan cûtiye,

tişteq tê de nemaye. Seydayê belengaz polî poşman û bi dilşikestî vedigere malê.

Herçi eserê Seydayê Namî yê duduya; Agirê Sinema Amûdê, ev pirtûka ku niha di destê we de ye.

Li Bajarê Amûdê bixwe du şewatên bi nav û deng çêbûne. Sewata pêşî, di salên 30-î de, dema ku balafirên Fransîzan Amûdê bombe kirin, bi bombardimanê bajar hate şewitandin. Tevî ku daniştwarên Amûdê mîna hemû gelê Kurd, di wê demê de rûpelên lehengî di dîroka şerê serxwebûna gelên Suriyayê de bi xwîna xwe nivîsandin jî, lêbelê pozê dîrokvanên ereban neşewitî û gotinek li ser vê têkoşînê nenivîsandin û herçî miletê Kurd jî wek hercar hemû tiştê xwe, çi edeb û çi dîrok be, dispêre hişê kesên ku bûyerê dibîhîzin an bi çavê xwe dibînin. Loma ji piştî mirina van kesan bûyer jî bi wan re dimire.

Şewata sinema Amûdê, ya duduya ye ku bi destê dijmin li vî bajarî kewimiye. Ev li gor şewata pêşî ne pir dûr e. Hîn bi hezaran kes hene, ku şewata sinemê bi çavê xwe dîtine. Heya niha jî şopên vê bûyerê li Amûdê mane. Ev, berî her tiştî "park" a ku li şûna sinemê hatiye çêkirin û danîna heykelê ku bûye sembola şehîdbûna zarokên bajêr û Goristana Amûdê ye, ya ku bi qûçên ji kevirên şehkirî hatiye xemilandin.

Tevî waha jî, heger hîmê bîranîna şehîdên me, tenê ev tişt bin, ewê tim û tim tîrsa windabûnê li ser wan habe.

Lê ji bextiyaariya me re, dema şewata sînema Amûdê, Seydayê Namî nivîsek bi awayê roportajeke fireh li ser vê şewatê dinivîse. Bi çapkirina vî eserî, şewata zarokên Kurdan di dîroka miletê wan de ciyê xwe digre.

Eserê Seyda yê sîsiya jî, Ferhengoka Kurdî-Erebî ya bi navê "Kozar" e. Ev, hîn nehatiye çapkirin.

Seydayê Namî ji ber têkiliyên xwe yê bi Mîr Celadet Bedir-Xan re di kovarên Hawar û Ronahiyê de jî nivîsiye, di van kovaran de ciyekî aktîf girtiye.

Wek xebata Seydayê Namî ya civakî û edebî, xebata wî ya siyasî jî berbiçav e. Di vî warî de kurê Seydayê Namî, di nama xwe de waha dinivîse: "Ji bilî xebata torevanî û zanyariyê, xeba-

teke bêwestan di tevgera azadîxwaz a milletê Kurd de kiriye. Ji destpêka Civata Xoybûnê, wî têkilî bi endamên wê re daniye û xizmeteke berbiçav, di vî de jî kiriye. Wî tu carî xwe durî xebatqa millet û tevgera wî nekir, ji bo wilo çend caran kete zîndan...

Bavê Nazê

PÊŞBERIYA ÇÎROKÊ

Dema min dît ku çîroka Agirê Sînema Amûdê yek ji serpêhatiyên mezin ên ku di welatê me de çêbûne tê hijmartin, min nexwest ew jî wînda; bê ser û şop here.

Bi hezaran çîrok û serpêhatî di welatê me de çêbûn û nehatin nivîsandin. Mamoste û pêzanên welatê me guh nedane tiştekî ji wan, çi mezin û çi biçûk.

Mamoste û zanayên welatê xelkê tiştê li welatê wan dibû biçûk û mezin bê kêmayî di rûpelên mêjû de didane ber çavê zana û xwendevanên xwe û zana û xwendevanên biyanî bi camêrî û serbilindî, nedihîştin tiştek di ser wan re bibûre û nenivîsandî bimîne. Mamoste û zanayên me, xwediyê xameyên çalak û namîdarên mêjû yên mîna: Qadî Ibn Xulekan û Ibn Al-Esîr û Ebû Al-Fîda û her wiha ristevan û torevanên me yên ku li cihanê deng dane; wek mîrê ristevanan Ahmed Şewqî, Cemîl Al-Zehawî û Mearûf Al-Resafî hebûne. Lê ewan carek mîlet û welatê xwe ne anîne bîra xwe, her û her bi navê mîletên din xwe dane nîşandan û naskirin û ji wan re xebatên hêja û bê hijmar kirine. Mîlet û welatê wan bê par mane, carekê ji kerema xwe re ne gotine em Kurd in û gelê cihanê bi gel û welatê xwe agadar nekirine, eger biviyana dikaribûn herkesî agadar bikin bi wan.

Metelok dibêje: "Zilamek û zimanek" angû: zanakî welat

û olperest bi xameya xwe zimanekî mirî ji neyînê aniye heyînê û jîndar kiriye.

Va niha em dibînin ku welatê wî zimanî ketiye rêza welatên cihanê ên mezin û ji herkesî bê minet bûye bi mal û dewlet.

Ji wan peyayên fidakar û zana û hinermendên ku zimanê miletê xwe bi xameyên xwe, ji mirinê parastine û jîndar kirine, yek jê jî Firdewsî bû. Çiko zimanê Farisî hindik mabû winda bibe, di bin hukmê zorkeran de, eger ne ji Firdewsî bûna.

Her wiha zimanê Erebi mîna wan zimanên windabûyî ew jî bê guman winda dibû, eger ne ji Quran û edebiyata wê bûna. Bi sedan sal di bin destê Dewleta Osmanî de ma û dixwestin winda bikin lê nedikarîn.

Bi vî rengî, gelek zimanên din di nav pêlên zimanê zorkeran de heliyane û winda bûne.

Weharengê Kurd bi zimanê xwe ve bindestiyê gihandibû pileyên dawî ji windabûnê di nava pêlên zimanê biyanî de ji lewra seydayê tek û tenha, rêberê xîretşînas, pêxemberê rast û durust, derya xîret û dilovanî û mehrevaniya wî hatiye coşê û xwestiye gemîya jîna welatê xwe bighîne bendera jînê... bi mêranî û hinermendî daketiye meydana xebatê. Bi destekî zengilê jîna welat girtiye hejandiye û bi destê din xameya çalak girtiye û kiriye qîr û gazî û gotiye:

Saqî tû ji bo Xwedê kerem ke

Yek cureyê mey di camê cem ke

Da cam bi mey cihan nima bit

Herçi me îrade ye xuya bit(1)

Wer dixuye ku seydayê Xanî di wan dem û dewran de bê pişt û penah bû, bê hevrê û heval bû, bê xwedî û Xwedan bû. Eger ne welê bûna bê guman ewê hinerên mezin û tiştê nerxgiran nîşanî nîştimanê cihanê bidana. Her wekî gotiye:

Ger dê hebûya me ji xudanek

Alî keremek letîf û danek

Min dê elema kelimê mewzûn

Alî bikira li banê gerdûn(2)

Metelok dibêje: "Destê bi tenê deng jê nayê".

Seyda tenê bû lê dîsa dengê seydayê olperest, welatperwer û nemir giha eywana Kesra û milkê Dara.

Ji wê rojê ve ta îro torevan û ristevanên Kurd bi deng û awazên naqosa rêçenasê Kurd hişyar bûne, dest avêtine xameyên çalak û dane ser rêç û şopa wî rêberê hinermend û bûne peyrewên wî.

Torevan û ristevanên Kurd her tim mazeya peyala aşqê bi navê Seydayê Xanî danîne û dideynin. Bi seda dîwanên rista ên welatperwerî û evînî nivîsîne.

Lê heyf û mixabin ku pirê wan dîwanan neketine destê me. Çiko berê bi tîpên destnivîs dihatin nivîsandin lewra ji wan gelek winda dibûn û ew jî ji nebûna çap û çapxana û ji bindestî û jariya gelê Kurd bû.

''Zilamek û zimanek'' yekî mîna Seydayê Xanî yê nemir bû layiqê pesn û supasan.

Birano! Du tişt bûn ku ez bivênevê kirim ji bo nivîsandina vê reşbelekê:

1- Tiştên ku me di serê pêşberiyê de got: Ditirsim ev serpêhatî jî weke yên demên bûrî winda bibe.

2- Roja dawî piştî şewata sînemê ku çûm Amûdê li wê, li ber belediyê xortekî xwenda û dilbirîn pêrgî min bû û rojbaşî da min. Çavên wî ji hêstir û fermîskan weke du pila sor bûbûn. Ji min re got:

-Seyda ma qey wijdan e ev serpêhatiya mezin weke serpêhatiyên demên bûrî bê nivîsandin di ser me re bibûre, ma ne şerm û fihêt e?

Tenê ez hinek sekinîm û di bersîva xwe de min got: ''Da ez binêrim ezbenî''.

Dema vegeriyam malê, wê şevê ez gelek li gotina wî xortî fikîrîm û min xwe bi xwe berpirsyar kir û got:

-Eger ez daxwaza vî xortî pêk neyînim bê guman ez gunehkar im, çiqas li gorî min barekî giran e jî. Dawî min xwest ku çend rûpelan bi vê serpêhatiyê reş bikim. Ger çî wê li cem nezan û dijmina bê nerx be, ji ber ku dilqirêj, bextreş, çikûs û şîrheram ji cihanê kê mabin.

Birano! Ev tişt bûn ku ez bivênevê kirim ji bo nivîsandina vê çîrokê.

Paşê min got, divê li gor zanîn û dîtina xwe çend rûpela pê reş bikim û wê reşbeleka biçûk bi navê: "Agirê Sînema Amûdê" pêşkêşî xwîşk û birayên xwe yên xwendevan û xoşewîst û xîretşînas bikim.

Û ji wan hêvî dikim ku bi çavên biratî û dilpakî lê binêrin, ne bi çavên meznahî û neyarî. Û ji kerema xwe kêmahîyên wê jî bi xameya dilovanî dirist bikin. Çiko ez ne ji wan nivîsevanê xwiyayî me: Xwediyê xameyên namîdar im.

Xwîşk û birano! Tiştê ku di çîrokê de hatiye gotin pirê wan min bi çavê xwe dîtîne û yên din jî rastgoyan ên bawerpê bihîstîne. Çiko çar roja li pey hev diçûme Amûdê û êvarê dihatim mal.

Min pêşberiya çîrokê dirêjkir hêvî dikim hûn li min negrin, çiko xameya min hinek serî ji min sitandiye, bê gem û hevsar xwe daye pêş.

Paşiyê yên mayî serê we ji me re sax be û dem û çaxê we bi xweşî û şadî û bextiyarî bin.

Bi azadî û kamîranî bijîn xwîşk û birayan.

Namî

(1)Mem û Zîn, Ahmedê Xanî, Rûpel 13

(1)Mem û Zîn, Rûpel 16

BINGEHÊ SERPÊHATIYÊ

Bingehê serpêhatiya çîroka Agirê Sînema Amûdê, arîkariya gelê Cezayîr bû.

Her kesî bihîst, ku gelê Cezayîr dest bi şoreşa sala "1954" a kir, tek û tenha dakete qada şer û agirê şoreşê li çar goşê welatê xwe pêxist. Pêtên wê dilê dijmin sota. Bi jin û mêran ve bi fidakarî derketin ser serê koh û çiyar ji bo welatê xwe ji penc û kulabê sitem û zordariya dewleta Firensawî azad bikin.

Wî çaxî pir nebûrî dengê şoreşa gelê Cezayîr li rojhilat û rojavayî cihanê belav bû, hate bihîstin. Roj bi roj şer di navbera gelê Cezayîr û dewleta Firensawî de dijiwartir dibû.

Gelê Cezayîr xwest, ku dara azadiyê bi xwînê, bi comerdî av bide, lewra dara azadiyê fêkî nagre, bê avdana bi xwînê.

Pir nebûrî herçî dewletên azadîxwaz bûn bi her awayî dest bi arîkariyê kirin ji gelê Cezayîr ê şoreşger re, nema-ze dewletên Ereb, dewletên haştîxwaz û sosyalîst.

Ji wan dewletên Ereb, ên arîkarî kirin yek jê jî dewleta

Sûrî bû (Di dema yekîtîya Sûrî û Misrê de bû).

Sûrya û dewletên din, ji destpêka şer heta roja azadiyê, arîkariya xwe sal bi sal zêdetir dikirin. Di sala 1960'î de dîsa dewleta Sûrî weke salên berê dest bi civandina arîkariyê kir. Bajar û gundên welatê Sûrî hemî tê de beşdar bûn. Her wiha bajarê Amûdê jî dest bi civandina arîkariya sala nû kir.

Ji nû ve giregir, rîsipî û berpirsyarên Amûdê civînek kirin û piştî guftûgoyên bawerpê, bajar kirin çend beş:

1- Dewlemend û maldar.

2- Karker û cotkar.

3- Tacir û dikandar.

4- Xort û keçên dibistanan û feqîr û jar.

Piştî çêkirina çend komik û malikan ji bo civandina pera her yek ji van li gor kar û karîna wan bêşa wan nîşandan.

Paşê berpirsiyarên bijartî roja din dest bi civandina pera kirin. Gelê bajêr bi serbilindî û dilxweşî pêşberiya civînkaran dikirin, bi vî awayî kes nema ku di vê qencî û arîkariyê de beşdar nebû.

Her wekî me berî niha got; dewlemend, maldar, jar, karker, tacir, cotkar, bipîş û bêpîş, dîndar û bêdîn, dilşad û xemgîn, giş beşdar bûn.

Dewlemend û maldarên mezin bi hezara Lîreyên Sûrî dan. Ji wan kêmtir bi seda Lîre pêşkêşî civînkaran dikirin, pile pile ta ku gihîştibû yek Lîre. Ew jî ji hinek xwendevan, feqîr û jaran bû.

Tenê civandina pera ji xwendevana bi destê mamostayê dibistana bû. Dîsa jî her yek li gora hebûna halê bavê xwe ji Lîrekî heta 25 Lîre yê Sûrî arîkarî dikir.

Piştî ku bajar xelas bû ji civandina arîkariyê bi têkrazî, rû sipîtî û camêrî, ji nû ve hinek xeyalên nû hatibûn bîra hinekan û ew bûne sebebê ziyana mezin.

BÎRHATINÊN MUDÎR

Piştî civîna mezin a bajêr, mudîrê nahiyê rêkir pey mamostayên dibistanan, wan li cem xwe kom kirin û ji wan re got:

-Gelî mamosta tiştek hatiye bîra min ezê bi we bişewirim ka hûn çi dibêjin?

Yekî ji wan mamosta ji mudîrê nahiyê re got:

-Fermo bibêje.

Mudîr ji wan re got:

-Ez dixwazim rojekê sînema "Şehrezad" kirê bikim û kara wê jî bidim ser perê ku berê hatiye civandin ji bo vê arîkarîyê.

Dema mamostan gotina mudîr sehkirin tevan sipasî wî kirin û razîbûna xwe bi temamî jê re dan nîşandan û gotin:

-Daxwaza te pir hêja û rast e, çawa tu ferman bikî bira wiha be.

Mudîr ji wan re got:

-Madam wiha ye îro her yek ji we ji zarokên dibistana xwe re bibêjin, ku divê her yek ji wan sibê roja yekşembê bira çarîk Lîre nixê bilêta sînemê ji mal bîne û bê dibis-

tanê û ji wan re baş bidin zanîn bêjin: Ev çûn bivê nevé yê, kesê pera neyne û neçe sînemê êdî ew nema tê dibistanê.

Pişti mudîrê nahiyê guftûgoyên xwe qedandin, mamos-tayên dibistanan vejeriyan dibistanên xwe û ji xwendevanên xwe re tiştê ku bûyî dane zanîn.

Feqîr û jar û dewlemend û maldar di nîrxê bilêta sînemê de mîna hev bûn; her 25 qurûş bûn, lê gelo ma ev tişt gerek bû yan na?

Çiko zarokan û bavê wan berî çend rojan arîkarîk ji vê mestir kiribûn.

Evê din çibû? Kesî ev ne got...!!

Çima ku yekî dilxwaz û dilsoj di wê civînê de ne bû.

Dema zarokan fermana mamostayên xwe bihîstin tevan bi hev re gotin "belê emê sibê pera bînin û herin sînemê".

Roja din roja yekşemba bêqidoş 13'ê Çirya Paşîn a sala 1960'î Mudîrê dibistana Xezalî xwendevanên xwe û dibistana Mutenebî nîvro civandin, di nav wan de jipiya sekî-nî û gotarek bi hiner pêşkêşî wan kir, got:

Ey birayên ciwan û xwendevan, ey xortên Kurdê comerd hûn baş dizanin ev çend sal in birayên me yên Cezayîrî xwîna xwe ya paqij dirêjin li hember dijminê xwînrêj, ji bo azadî û serbestiya welatê xwe.

Û ez baş dizanim ku gelê Kurd miletekî azadîxwaz û xîretşînas e û dijminê imperyalîzm û kevneperesta ye, ji bo vê yekê gereke her yek ji we li gor karîbûna xwe her tim arîkariya wî miletî bike û her û her jî we kiriye. Gelê Cezayirîro bêhtir muhtacî çek û mal e ji destên comerdên azadîxwaz.

Birayên xoşewîst! Ez bawerim ku hûn dizanin me îro sînema Şehzad kirê kiriye da weko kara ku ji wê bê bidin ser a ku berê hatiye civandin ji we û dê û bavê we. Ev jî dîsa serbilindiya we ye, çiko careke din hûn tev beşdarî

vê arîkariyê bûne.

Û bizanin ku ev arîkarî ne tenê li cem me, belkî li nav her miletê comerd û azadîxwaz çêbûye û çêdibe.

Ji bo vê yekê ez hêvî dikim niha ku hûn diçin mal her yek ji we çarîk Lîre nîrxê bilêta sînemê bi xwe re bîne û bê, da bi hevalên xwe re here sînemê. Ê ku neyne û neçe sînemê bira baş bizane ku ew êdî nayê dibistanê, eger ew kurê kê be jî.

Mamosta dîsa got: "Ma we sehkir?"

Xwendevanan bi hev re gotin:

-Belê mamosta me sehkir.

Lê mixabin ku mamosta di dawiya gotara xwe de zor-kotekî da nîşandan ji xwendevana re ku ew çend gotin ne gerek bûn. Divabû mamosta wan gotinên dijwar û tal di wê babetê de ne gota.

Lê em çî bikin ji xelkê re qencyên me her û her winda ne!.. Nakevin ber çava û gelek caran qencî dibin xirabî.

Piştî gotara mamosta xilasbû, xwendevan belav bûn, her yek çû mala xwe bi lez û bez hin ji kêfa sînemê û hin ji tîrsa gotina mamosta... Zarok bûn, wer bawer dikirin:

"Kesê pera neyne û neçe sînemê nema tê xwendegehê".

Dema gihîştin mal her yekî ji dê û bavê xwe re got:

Dayê... Babo divê hûn çarîk Lîra nîrxê bilêta sînemê bidin min da ku ez jî bi hevalên xwe re herim sînemê.

Eger neçim sînemê, mamosta wê min ji xwendegehê derîne. Ji ber vê yekê çûna min bivê nevê ye.

Gişa ev ji dê û bavê xwe re gotin.

DU BIRAYÊN SÊWÎ

Xwendevanên dibistanan, wê rojê biroj çûbûne sînemê, tenê xwendevanên dibistana Xezalî û Mutenebî mabûn. Çûna wan ketibû dema êvarî.

Di nav van xwendevanan de du zarokên sêwî, jar û perîşan hebûn û bavê wan ê xwa lê xweşî çûbû rehmêtê, tenê diya wan xwedîkîra wan bû. Ew jî weke heval û hogirên xwe çûn malê cem diya xwe û jê re gotin:

-Dayê gereke îro her yek ji me çarîk Lîre nîrxê bilêta sînemê bide, da ku em jî bi hevala re herin sînemê, eger tu pera nedî me û em neçin sînemê wê me ji xwendegehê derînin.

Dema dayîka dilovan van gotinên giran û dijwar ji herdû zarokên xwe bihîst çend kovan û keser hatinê, kûr û dirêj li zaroka nêrî û got:

-Kurê min ez bigorî û qurbana we bim, ez dikarim çarîk Lîre bidim her yekî ji we, lê hûn dibînin dinya bûye êvar, hûn dê kengî herin û kengî bên.

Ditirsim hûn zû neyên û bibe şev. Hedana min nayê. Tenê dixwazim îsev neçin sînemê sibehî herin. Dayîka

xoşewîst û dil li bal baş dizanî ku çûn îro ye ne sibê ye.

Ya duduwa, dayê destevala bû bê pûl û pere bû. Bi vî hawayî tu çare ji zarokê xwe nekir. Zarok jî bi bersîva diya xwe kelegirî bûn û gotin:

-Dayê gereke pera (nirxê bilêtê) her yek ji me bide û dayin bivê nevē ye.

Herdû bira bi hev re dest bi girî kirin. Dema dayika dilovan û reben dî ku dilopên hêstira û ruhnika ji çavên wan bi ser ruyê wanî sor û sipî de digindirîn, ji nû ve derya dilovanî û mehrevanî ya wê keliya, fûriya û fermîskên germ ji çavên wê jî dan dûv hev û herikîn di nav pêlê girî bi şewat de. Got:

-Kurê min, hûn çire digrîn, ma qey rast e çûn bivê nevē ye? Yekî ji herdû bira çavê xwe paqij kir û got:

-Belê dayê tu dixwazî mamoste me ji dibistanê derînin? Mamoste wer gotiye, çare nîne.

Dayikê li kurê xwe vegerand û got:

-Kurê min madam wiha ye di saxiya xwe de ez nahêlim ku ji bo pera hinek we ji dibistanê derînin, wekî ez lihêfa xwe jî bifroşim. Kurê min pere li cem min nînin lê va ji we re her yek firaxek savar bibin sûkê bifroşin û bidin nirxê bilêtên xwe û bi hevalên xwe re herin.

Dema zarokan ev gotin ji diya xwe bihîstin herdû bi hev re çûne destê wê maçkirin û jê re gotin:

-Dayê bira tu ji me ra sax bi.

Dîsa yekî ji biran ji diya xwe re got:

-Dayê tiştê ku di riya qencî û arîkariya azadiyê de bê xerc kirin ew ne xisar e belkî kar e. Mamostan wilo em hîn kirin.

Dayê jê ra got:

-De bira kurê min, dayê bi goriya te be, aferîm kurê min. Wer dixuyê ku azadî li cem te gelek bi nirx e û qîmet

gıran e. Bijî azadî û bimre bindestî û koneperestî. Kurê min berî her tiştî yekîtî paşê fedakarî ye. Dîsa dayê got: Rast e azadî pir şêrîn e "ji lewra ez tim dibêm: Zarokê xwe her tim bi şîrê wê xwedîkin:

Bi azadî biçûka bidne zanîn

Bi şîrê wê xwedîkin rengê dayîn

Nejîn hûn bo mirin, bimrin ji bo jîn

Bi azadî bijîn her tim kurê min(1)

Baş meyzekin û binêrin li vê dayika xoşewîst çi qiymet daye azadiyê û çawa rêç û şopa jîna serbestî nîşanî zarokên xwe dide.

Dayîk di her tiştî de zana bû, tenê totaka kezîkur û reben û bextreş ne dizanî, ku ev çend guftûgoyên şêrîn di navbera wê û herdû şêrînê ber dilê wê de guftûgoyên dawî ne û herdu kur wê herin di riya çûn û nehatinê de û dîtina wan dîtina dawî ye.

Diya wan bi dilşadî û xweşî xwarina wan danî ber wan. Piştî xwarinê her yekî firaxek savar kire kîsê xwe û wê êvarê birin sûkê, firotin, bi wan pera her yekî bilêteke sînemê kirî û kete nav heval û hogirên xwe.

Êdî hew li diya xwe vegeyriyan, bûne gorî û qurban ji bo azadî û serxwebûnê.

Bira herkes bizane, ku milletê Kurd çawa dikare bi comerdî û fîdakarî bi dost û hevalên xwe re bi can û mal bike û ji te re vê jinebiya bêkes çawa fîdakarî bi herdû firaxên savarê xwe kir. Bi ser de, comerdiya mezintir bi canê herdû ciwanên xwe kir û herdû kirin qurban û gorî ji bo azadiyê.

(1) Ji ristên Namî

AVAHIYA SÎNEMÊ

Dixwazim li vir hinek bi kurtî pesnê avahiya sînemê ji xwendevanên xoşewîst re bidim.

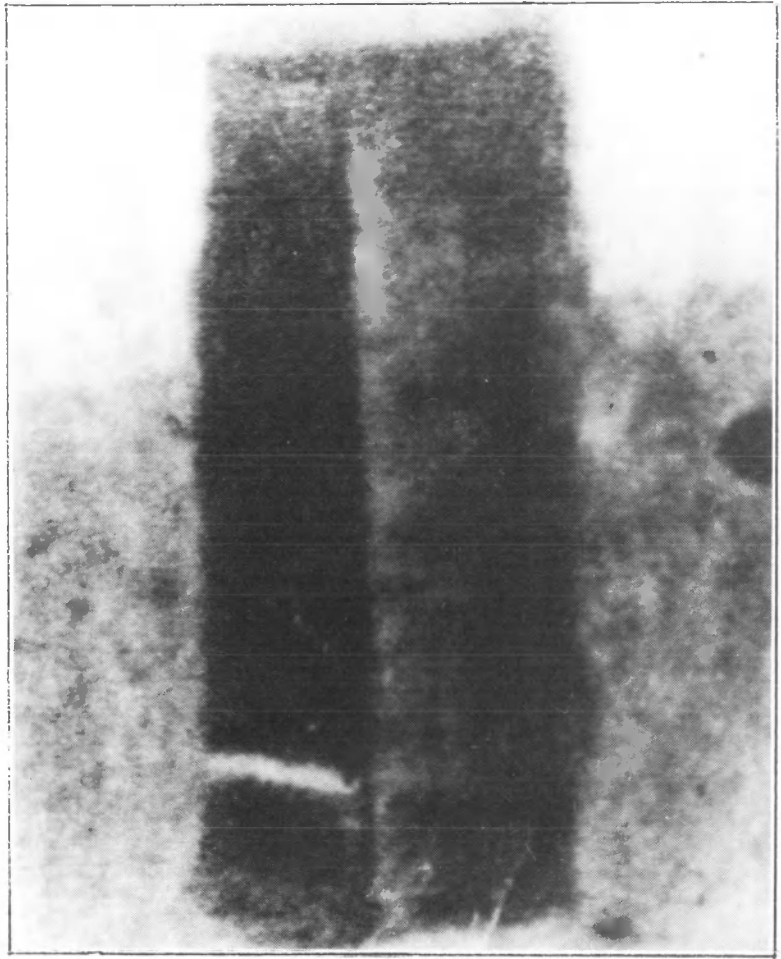
Bi rastî sînema ne sînema bû, rengê axurê dewara bû, tenê çend kursî, motor, elektrîk û şaşê tê de danîbûn û jê re digotin sînema. Eger ne ji van çend tiştan bûna ew bi kêrî axurê dewara dihat. Dîwar ji kelpîçê axê bûn, banê wê direk, texte û pûş bûn, herwekî avahiyên dewra berê yê zemanê berê bû, her çar dîwar ji hundir ve bi telîsê rengîn bi boyaxê û bazotê perdekirî bûn.

Dirêjî 18 mêtreyê, firehî 6 mêtreyê, bilindî 4 mêtreyê bû. Deriyê wê yê yekane bilindî 2 mêtreyê û firehî yek mêtreyê bû. Cîgehê motorê herwekî dibêjin du mêtreyê nebû û di nava wî û banê sînemê de ew jî dep û dar û pûş bû. Lê dîsa ji her tiştekî gerekî divê em baş bizanin ji van tiştan re kî berpirsyar bû?

Çawa bihêlin xaneke dewara bibe sînema?

Gelo sûc û gunehê kê bû?

Nizanim...! Nizanim...!

Deriyê pêkê ecelê: Deriyê sînemê

VEGERA XWENDEVANAN JI MAL

Êvarê careke din kolan û cadeyên bajêr hatin dagirtin û pêl ketin wan ji xwendevanên dibistana Xezalî û Mute-nebî. Bir bi bir kewt û gêş berê wan li dibistanê bû weke berê, ji wê de bi rêz û edeb wê herin sînemê.

Nêzîkî rojava, xwendevan giş li hewşa dibistanê li hev civiyan û ji wê, berê xwe dan sînemê. Dema dighîştin, rasterast berê xwe didan kuleka ku bilêt lê têne birîn, da ku her yek bilêta xwe bibire. Bi vî hawayî dem bû piştî mux-ribê; rê û rêgah li kolan nema, bi şadî û xweşî li listgeha sînemê dileyîstin û çavnêriya seet şeş û nîvê êvarê; dema destpêka film dikirin.

Bi xoşxan û sirûdan diçûn û dihatin. Wê şevê çend kesên din ji xelkê bajêr jî ji bilî xwendevanan bi zarokên xwe re hatibûn. Lê mixabin wan jî nedizanîn, ku mirina sitemkar û bêbext konê xwe yê reş; konê ecelê li ser sînemê vegirtiye û di kûrangiha wê de li ber xortên ciwan kemîn daniye, daf û qoç û xefikên xwe di derî û pencere û şibakên sînemê yên teng de vedane.

Seet bû nêzîkî şeş hêja yek yekên xwendevanan ji çar aliyê bajêr dihatin, ta ku hejmara wan gihabû nêzîkî 500 kesî.

Navê film wê rojê; "Gunehkariya Nîvê Şevê" bû. Navekî bêqidoş bû, bêqidoşiya wî ji nav û nîşana wî dihate zanîn.

Di wê seetê de xwendevan wek pêlên derya ji kêfxweşî û nêzîkahiya destpêka film li hev diketin. Lê wan jî qet bawer ne dikir, ku ber bi mirinê ve diçin û dawiya jîna wan e. Ji lewra wan jî xatirê dawî ji dê û bavê xwe ne xwestibûn mîna herdu zarokên sêwî. Ewan xatirê dawî ji diya xwe ya dilovan xwestibûn û ji nû ve hatibûn.

ZENGILÊ SÎNEMÊ

Saet bû heftê êvarê. Pir ne bûrî bi awaz û deng bû çingîn û zingîna zengilê sînemê. Xwendevan her yek ji cihê xwe êrîş bire sînemê. Di deriyê yekane re, deriyê teng û tîrş, cote cot bi zor di ber hev re derbasî hundir dibûn. Êdî ne hewce ye ez careke din pesnê derî ji we re bidim.

Weharengê bi xir û cir xwendevan hemû ketin sînemê. Lê di hundir de halê wan bû çî, nizanîm.

Di wê gavê de zana û bîrewer di nav wan de ne bûn, ku nerazîbûna xwe ji berpîsyarê sînemê re bidin nîşandan, ji ber wî cihê teng û tal. Eger dilsoj û xemxwarek hebûna, bê gûman ew ziyana mezin çenedibû.

Hikim berdfî berdayî bû. Kesî guh li kesî ne dikir, berpîrsyar ne dihatin naskirin. Tenê çend mamostên biyanî, ne yê dibistana Xezalî û Mutenebî û cilwazekî belediyê yê ku bi zarokê mudirê nahiyê re hatibûn, cihê wan xweş û fereh bûn.

Xwendevan dîsa di gel wê tengayî û nexweşiyê, bi dilşadî çavnêriya vemirandina ronahiyê û hilanîna perdê ji

ser ruyê şaşa sipî dikirin.

Paşî derî hate girtin bi ''çil hejê guhîjî'' bi destê mirina
bêbext û sitemkar.

DESTPÊKA FILM

Deng ji zarokan hate birîn, hêdî hêdî perde ji rûyê şaşa sipî hat hilandin û film destpêkir weke carên berê. Tîrêjên ronahiyê çûne şaşa sipî. Piştî ku hinek ji film kete ber çavan û derbas bû, ji nişka ve yekî bi dengê bilind kire gazî û got:

— Hewar e gelî zarokan û xelkê sînemê, bazdin, birevin, sînema şewitî !

Pê re pê re dîtî, ku tîrêjên ronahiyê hatin guhertin bi tîrêjê sorî agirî. Ji nû ve hemûyan bawer kirin, ku sînema dişewitî û ew deng û gazî dengê peykê ecelê ye.

Êdî her yek ji cihê xwe rabû û êrîşî devê derî kir da ku bireve û xwe ji mirinê biparêze, xilas bike.

Berî herkesî mamoste û cilwazê belediyê yê bi zarokên mûdir re hatibû, bê zehmetî di devê derî de derketin û ez bawer im wan qet agir nedîtî wek ên mayî. Çiko dema wan dengê şewatê bihîst, hêdî hêdî derî vekirin û bê zehmetî derketin. Li dû wan çî kesên kursiya wan nêzîktirî derî bû, ew jî bi xweşî derketin.

Dema agir hinekî dijwar bû, bi çavê tirsê, her yekî ji tirsê şewatê û agir dixwest xwe bighîne derî û xwe ji mirinê xilas bike. Bîste bîst dane ser hev, bi ser hev de bûn kom û derî hate girtin. Paşê hinekan xwe ji locê di pencera re avêtin û hinekan ji pencera yekane di dîwarê jêrî yê sînemê re xwe avêtin derve... Lê sed heyf û mixabin ku li wê jî mirina bextreş daf û qoçên xwe li ber dîwarê jêrî, li hember pencera nûvekirî veda bûn. Li ber wê bîr hebû û deriyê wê vekirî bû. Gelek zarok dema xwe di pencerê re davêtin derve, yekser diketin bîrê, ew bîra ku me go li ber dîwarê sînemê yê jêrî bû. Wan pê nizanîbû, ê zanîbû jî, çavê tirsê bû, nedihat bîra wî.

Dema xelkê bihîst, ku zarok ji pencerê xwe davêjin derve û dikevin bîrê, ji çar aliya êriş birin devê bîrê ji bo deranîna zarokan. Ji wan jî hin sax hin mirî tanîn der. Ên ku di sînemê de mabûn ji dûkel û pêtên agir, derî û pencere li ber wan winda bûn. Êdî bazdan û rev bi dest wan nediket û ne dighan derî. Ê ku digha jî di derî de asê dima.

Pir nebûrî dengêkî bi tirs û gurmîneke xurt ji hundirê sînemê hat. Bingeh û dîwarên wê hejriyan, te digo belkî bombeke atom di hundirê sînemê de teqiya.

Li dûv teqînê agir girte ser û binê sînemê û ji pêlên dû hundir tarî bû... Pêtên agirê sor û şîn, çar alî, çep û rast zarok li hev vedigerandin. Çendî gazî hewar dikirin bê fêde bû. Gelek dê û bavê bextreş ji wan bê guman bûn, newqî derya xefletê bûn. Di wê gavê de xeberdarekî dilsoj mîna Gurgîn nebû da ku xeberê bighîne Tacdîn. Ji lewra gelê Amûdê ta ebed sergerdan û jar û xemgîn maye:

*Dilo jaro ji xew rabe
Ji derdê miletê xemgîn
Me Tacdîn û Çeko nînin*

Xeberdarê me bê Gurgîn(1)

Hin bi hin pêtên agir dijwar û bilindtir dibûn, rengê şîpa aş di derî, kulek û pencerê re tavêtin. Kesî nema dikarîbû nêzîk bibe, yê dihatin, didîtin, ku agir bi wî rengî ye, naçar disekinîn, mîna Zerdeştîyan li dor agir diçûn û dihatin û didîtin bê çawa pêlên agirê sor û şîn bîste bîst, çile çil xortên ciwan di kûrangîha sînemê de didin ber sîngên xwe.

Weke rifdek gurê Kanûna, birçî, bikeve koza berxa ya bê şivan û bê xwedî. Ji wan hin diketin û ranedibûn û hin radibûn dîsa diketin. Bi yek dengî digotin: Yadê... Yabo... Hewar e... Ez şewitîm, ez peritîm. Bi vî rengî qêrîn û hewara wan, di nav pêl û pêtên agir de bi regekî mûsîqî awaz û deng dida. Lê yadê û yabo, xwîşk û bira, metik û xaltîk, ap û xal, pismam û dotmam ji wan dûr bûn û dengê wê mûsîqa bi şewat nidikirin.

Metelok dibêje: "Xwediyê talanê dengê hewarê nake."

(1) Ji ristên Namî

GAZÎ Û HEWAR

Piştî ku sînema bû deryak ji derya agir, ji nû ve dengdar û dengbilindên bajêr ketin kolan û cadan, kirin qêrîn û hewar, gotin;

— Ey gelê Amûdê; hewar û sed hewar derkevin! Agir ket sînemê, agir ket koza berxan, koza berxên ciwan, sînema şewitî! Hey hewar dijmin talanê me bir; talanê bê his û deng.

Heçî yê ku ev deng û gazî bihîst, çî li mizgeft û çî li dêra, çî li qewhexana û mala, pîr û ciwan, jin û mêr, qîz û xort, zerî û pakîz, weke şet û dîna, pêxwas û sertazî û bê perde, mest û sergerdan, bi lez û bez, bi qêrîn û hewar ketin kolan û cadan. Berê wan li sînemê bû, sînema bêqudoş û kambax. Pirê wan hê jî nizanîbûn çî bûye. Kî pergî kê dibû, digot;

— Hey hewar ev çî agir û dûman e? Ev çî hewar û gazî ne?

Ê dizanî digot, "Agir kete sînemê, agir kete koza berxan."

Û yên din bê tirs ta dighan qada agir û didîtin, ku agir

çiças dijarw û bê keys e, ji agirê dojhê jî diwartir e, ew jî wek ên mayî şaş diman sekinî û temaşeyî pêl û pêtên agir dikirin. Ne dizanîn êdî çi bikin, dûr dûr diçûn û dihatin bi ax û fixan. Kesî nema êdî kes nas dikir û ne jî êdî deng dihat bihîstin ji bilî dengê; "Weled lawo!" û "Hewar e yadê!"

Ew ademîzad hemî di bin rohnîya pêtiya agirê sor û şîn de bi kalîn û nalîn bûn. Bi rastî jî agirekî bê keys bû, tu hêz nebû, ku zora wî bibe û vemirîne. Tenê; "Eger peyalek ji wan fermîsk û ruhnîkê wê şevê ku ji çavên qîz û bûk û zeriyan hatin werandin û hin ji gufaştina dil û canê dayikên xemgîn bihata civandin û bi reşîneke sazkar û bi destekî dilsoj li wî agirî bihata reşandin, bê gûman ew agir di wê gavê de vedimirî."

Seyda Mela Cizerî dibêje:

"Gazindeya ji kê kim, ji kê bikim şikayet."

Agir hin bi hin diwartir dibû, di derî û pencera re weke şîpên aşa pêl tavêtin. Dayikên dilovan û xoşewîst bi kalîn û nalîn rengê totak û goyîna bê hêl û himet li nav kewt û geşê ademîzadan diçûn û dihatin. Te digo belkî dem axir zeman e. Sed pê li pêkî diket, kesî nema dizanî dinya şev e yan roj e.

Sitêrê azmana vajî digeriyan. Lew Seydayê Cizerî gotiye;

*"Minqelib min dî kewakib vajî ew seyrê dikin
Yek bi yek xwîn jê dibarin ateş û lemîe û şîhab
Ez dibêm axir zeman e dê qiyamet rabitin
Lew şeva tarî kişandî ne hişit eswed xurab"(1)*

Wer dixûye, di wê demê de pileyê germiya agir ji pile-
(1) *Dîwana Cizerî, rûpel 82*

yê germiya oksicînê germtir û diwartir bûn. Çiko me berê gotibû, ku tiştên di bingehê sînemê de ji wan tiştê pêxistina agir bûn.

Ji bilî wî tiştî jî di oda motorê de teqîneke mezin çêbûbû. Ji xwe ta îro jî ne hate zanîn ka ew çî bû taqiya. Ji ber ku zanayê dilsoj û mêrxas nebûn da wekû bingeha van tiştan bikolin. Hin kesan bi gûman digotin ev agirê diwar ne vala ye, ji hin tiştên kîmya û kîmyager li wir ne bûn û eger hebûna jî ne dikarîn rastiye bibêjin.

Paşê yekî ji min re got: Piştî şewata sînemê bi rojekê muhendisekî kîmyawî hatibû û temaşa tîrekê sînemê ye hesin kiribû û gotibû:

Ev hesinê qalind ne bi renekî hêsanî xwar bûye, xwarbûna wî ne vala ye ji hin tiştên kîmyawî.

Gotina muhendis ne vala bû. Lê weke me gotî, nikarîbû ji wê zêdetir bibêje. Ew jî wiha ye. Çilo pêl û pêtê wî agirî ji pêl û pêtên agirê Neron ê li Roma bilindtir û diwartir û ji pileyê germiya agirê Nemrûd û Brahmî Xelîl germtir bû.

Dûkela agir ber bi jor de rûyê ezman bi renekî reş î tarî nixûmandibû. Te digo belkî ewrek ji ewrê tavana heyva nîsanê ye, ji dûriya sed kîlomitri xuya bû.

Wek Seydayê Xanî gotiye:

*''Ewrek te digo ji erdê rabû
Evrazi li asiman civa bû
Wî ewrî ji nivîka hinava
Xwîn barî dikir bi herdû çava''(1)*

Ji nivê şevê pê de di bajêr de kes nema. Jin û mêr, biçûk

(1)Mem û Zîn, rûpel 75

û mezin giş hilweşiyar dora sînemê, mest û sergerdan diçûn û dihatin, seyr û temaşa pêl û pêtiyê agir dikirin.

Piştî ku şahneyê qedayê peykê ecelê penc û kulabê xwe yê tewend, nêçîra nirxgiran ji nişka ve ji xwe re bir û çû, ji nû ve dê û bav, dotmam û pismam newqî deryaya derd û xema bûn, herkes dismala wî li dest bû ruhnîkên çavên xwe paqij dikirin. Ew ruhnîkên mîna tavana ewrê heyva nîsanê diweriyan ser xakê sînemê.

Herçî te didî bi qêrîn û hewar bû, weke kesê ta girtî bi ricf û lerzîn mîna neya nav avê bê vîn li hev digeriyan û qêrîn û hewarên qîz û xort û zeriyan dighan çerxa felekê.

Seydayê Xanî dibêje:

*''Bê perde misalê ney dinalî
Ruhnik diwerin ela etewalî
Çawa te digo fêslê nîsan
Derya rîjiya ji ewra disan
Cindî û sipahî û emîran
Derwêş û reiyet û feqîran
Dildar û şepal û nazenîna
Hûri û perî û xemrevîna
Vêkre dikirin hewarê herkes
Fîxan dighane çerxê etles.*

Bîra ku zarok ketibûnê.

MIHEMEDÊ XWA LÊ XWEŞÎ

Dibêjin hêj destpêka agir bû, lê hin bi hin pêtiyên wî dijwar dibûn. Koma ademîzadan hewara agir, jin û mêr li hev sitûr dibûn.

Me dî ji wê koma bêjimar xortekî ciwan û hêja, huner-mend û canpola, mêrxas û xîretşînas; "Mihemedê kurê Seîdê Deqorî" derket. Peywend û zincîrê jîne qetandin, weke şêrekî xeyidî û teyrekî bazî ku xwe berde ser nêçîrê, êrîş berda kêrangîha agir, kêrangîha mirinê; hundirê sînemê, ta ku gihîşt zarokan û ji wan dido dan bin çengê xwe û anîn der. Cara dudûwa dîsa êrîşî hundir kir û du zarokên din anîn der.

Bi vî hawayî êrîş li dû êrîşê ta ku donzde zarok ji kêrangîha mirinê, ji nav pêlên dogehê anîn der.

Lê sed mixabin, di êrîşa cara dawî de agir girte cil û canê wî. Ji ser ta bi qedem ew jî bû pêtek agir û sînema bi carekê de hilweşiya, bi ser wî û zarokên mayî de hate xwar. Hedan neket canê wî ta ku bû qurban ji bo lawanê miletê xwe.

Mihemedê kurê Seîdê Deqorî yê ku zarok ji agir deranîn

Ji kevnare de dibêjin çî kesê mal û canê xwe di riya fedekariyê de bide, her tim rûpelên mêjûyê jê re vekirî ne.

Ey Mihemedê Xwa lê xweşî... tû û hevalên xwe siparî dilovanî û mehrevaniya Yezdanê pak bin.

HATINA AGIRVEMRÎNÊ

Ji nû ve agirvembrîna Qamişlo gihabû Amûdê. Weke rasta li ber birkanê agir sekinî û narpêça xwe dirêj kir û av reşande agir. Lê piştî çi ? Her tişt derbas bû! Û sînema bûbû weke îtûneke bihurtî...

Xwezîka agirvembrînê ew alîkarî nekira, Bê gûman reşandina avê di wî wextî de li ser agir ziyar bû ne kar bû.

Çiko dema zarok ji nav komira agir û heriyê derdixistin pirê wan goşt li ser hestiya nemabû û hin jî qalikê serê wan teqiya bû û hin parçe parçe ne tamam derdiketin.

Ji vê dihate zanîn dema av li agir hate reşandin pilê germiyê zêdetir bûn. Berê şewat bû, paşê bi avê hatin kelandin.

DENGÊ ELLAH Û EKBER

Û DENGÊ NAQOSA

Dengê Ellah û Ekber û dengê naqosa ji nivê şevê ve nehate birîn. Dengdarê mizgeft û camiya bi bang û selawat û zengil û naqosê dêr û kenîsa bi çingîn û zingîn bûn. Bi awaz digotin
Şîn... şîn...

Ka şîna ji vê mezintir gelo?

Rojê peravê xwe avêtin dinê, avêtin ser serê koh û çîyan. Hêjî ew ademîzad mest û sergerdan bê hiş û bîr li dor birkanê dojhê wek heciya li dor Keebê û Berê Reş, yan jî wek agirperestên ku li dor agirê Zerdeşt diçûn û dihatin, heta roj hilatê; roj hilata çardehê çirya paşî ya sala 1960'î. Ji nû ve herkesî bawerî anî bi cûdabûna ebedî û destê xwe ji delalên dilê xwe birîn.

Ji lewra Seydayê Melayê Cizerî gotiye:

*”Firaqê şev bi axir çû
Sipêde kifşe bû dise*

Merîxa nehîsi ava bû
Xuya bû roj di şerqê de(1)

Berî rojhilatê agir daxemirî, bi sedan otomobîl ji çar aliyê Cizîrê dihatin Amûdê. Û bê jimar însan siwar û peya di riyan re wek şopa gêrik û mîrowan ji gunda dihatin hewara agir û talana bê his û deng. Wisa bû, ku di kolan û cadeyên bajêr de rê nema.

(1) *Dîwana Cizerî, rûpel-46*

VEDANA SÎNEMÊ Û DERANÎNA LAŞA

Piştî kûrha agir hinekî cemidî, dest bi vedana sînemê û deranîna laşê şehîdan, xortên ciwan û nû hatî kirin.

Leşker û serdar û rîsipî û berpirsyar, weharengê kar-ker û cotkar li vedana kûrangîha sînemê û deranîna laşa peydar bûn.

Di demekî hindik de ji bilî ax û heriyê pê ve di hundirê kabilê sinemê de tu tişt nema, lê di nav çar dîwarê reş û şewitî de hê jî hilm û dûkel ji ax û heriyê bilind dibû.

Di wî wextî de kesî nedikarî bihnekê xwe bigre ji bihna kizirandina goştê şewitî.

Dîsa jî xelk bir bi bir diçûn û dihatin, di hundirê sînemê de li heriya ax û xwîn û goştê şehîdan temaşê dikirin û her yek li gor nazikiya dilê xwe tavek (tavanek) barana rondikan ji çavên xwe dibarandin û derdiketin derve.

Mego dema laşê şehîdan bi temamî deranîn, ji wan hin derdiketin û dihatin naskirin zû zû dê û bavê wan didane ber sînga xwe û dibirin mal. Û hin jî dîsa derdiketin lê bi reng û nîşan nedihatîn naskirin. Û hin jî parçe parçe

derdiketin mîna parçên komirê, yan jî weke parçên goştê berxa di firinê de bête biraştin, ewê wilo rast û rast dibirin mizgefta, dişûştin û kefen dikirin. Û hin hebûn laşê zarokê xwe nedidîtin, careke din dihatin û diçûne mizgefta û li nav laşa digeriyan. Û hin jî bi sol û qondere, hin bi parçek cilê wan dihatin naskirin. Dîsa dê û bavê wan dibirin mal. Ên mayîn ku nehatin naskirin, herwekî me gotî ew ji mizgeftan rast û rê dibirin goristana mezin bi hevalên wan re bê kêmayî dihatin veşartin.

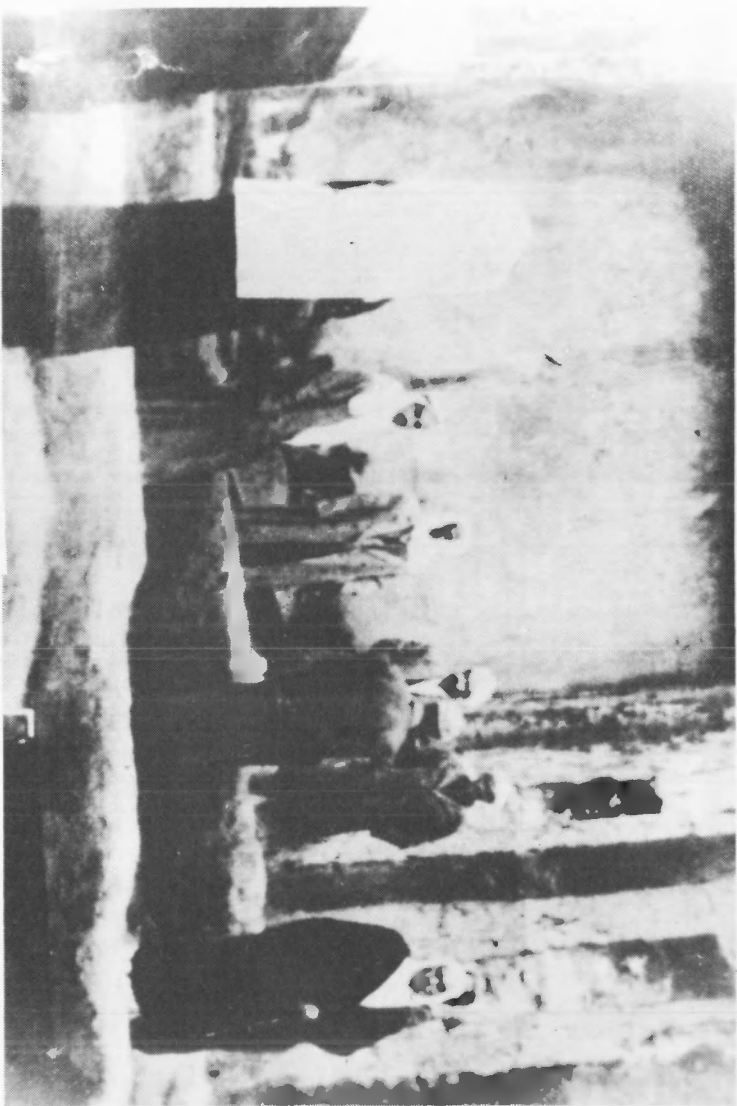
Lê ya ji her tiştî dijiwartir dîtina wan perçe goştên biraştî bû. Aqil û sewda di serê mirovan de nedima. Pêtî û agir digirtin dilan, bê çare ji kerbê ziyana mezin û nerxgiran ruhnik mîna barana dijiwar ji çavan diweriyan.

Ez bawer im kêmal man ku yadîgarek ji van yadîgaran neçûye.

Dema bû danê peza, piştî vedana sînemê qediya û tiştekek nema, hêj nîvro ne bûyî, gor bi temamî hatin kolan. Çiko ji rojhilatê ve bi hezaran ademîzad çûbûn ser tirba ji bo kolana wan.

Piştî şehîd bi temamî hatin şûştin û kefenkirin û nimêj li ser wan hate kirin, ên li mala û ên li mizgeftan, ji nû ve herkes ma çavên rî rakirina laşê şehîdan û çûna ser goristanê.

Xalk li kaviġe sinemé piġġi sewalé temasse dkin.

ÇÛNA SER GORISTANÊ

Roj bû nêzîkî nîvro. Serê darbest û tabûtên xemilandî çile çil ji bajêr derdiketin û di bin dengê Allah û ekber û dengê naqos û zengilê kenîsan de berê xwe didan goristana Amûdê ya mezin.

Wî çaxî te dinêrî kolan û cade ji însana pêl didan û darbest û tabût li ser serê ademîzadan weke gemiya di nav pêlên derya de diçûn goristanê. Dema te dinêrî li telp û komên mirova, bi çek û pêçên reş di ber darbest û tabûta re bi awaz û deng, mest û sergerdan rengê totak û goyîna bi nalîn û kalîn digotin û dibilandin.

Bûk û ciwan, perî û zerî, pakîz û nazdar ji rengê xwe yî gulî ketibûne rengê pîr û kalan... Çavên wan ji fermiskên xwîne tarî û sor bûn, nedikarîn êdî pê li pê bikin ji derd û êşa delalên dilê xwe xortên ciwan.

Wê rojê dihate zanîn û bawerkirin ku li Amûdê qiyamet rabûye... Sed pê li pêkî diket, ji qêrîn û kalînên ademîzadan pê ve tişteke ne dihate bihîstin. Û ew jî ji germiya dil û canê dê û bav û miletê wan bû.

Ruhnik, hestirê xwîne co û cobar li rûdême herkesî, bi

taybeti lı rûdêmê keç û bûk û xatûna vekirîbûn.

Bi wî rengî gîhane goristanê di bin siya ewrekî tarî de ku mîna ewrên tavana heyva nîsanê xwe berdabû ser bajarê Amûdê.

Ji lewra Seydayê Xanî gotiye:

*Gava ko cenazê wan hılanîn
Şahid ko ji Meşhedê deranîn
Meşhûdî biwîn li wan elamet
Rabû li xelaiqan qiyamet
Hindî ko di şehrê ademî bûn
Têkde di libasê matemî bûn
Hindî ko hebûn di şehrê meşhûr
Xatûn û muxederat û mestûr
Neyah û mehrevan û dayîn
Goyende binale şibhé goyîn
Telpê reşê wan siyah û poşan
Reh şubhetê ewrekî xeroşan
Ew çendî ji aridê digel gûn
Vêkre diwerin sereşkê perxûn
Goya ko di fesla nûbuhare
Baran e li gulşenan dibare(1)*

Di demekî pir hindik de 280 xortên ciwan ên bi heyf û nestêle destê xwe ji dê û bavê xwe kişandin û her yek di cihê xwe yê dawî de serê xwe danîn ser balgihekî axî, razan bi razaneke bê hişyarî. Digel derd û êş û birînên xwe, dê û bav, pismam û dotmam bi şûn xwe de hiştin ku newqî deryaya derd û xeman bûbûn.

Dayîk û bavê xembar her yek li ber tirba delalê dilê xwe

(1) *Mem û Zîn, rûpel 119-120*

Bi seda dayiké xembar li ser tirbên zarokên xwe digrîn.

rûniştine dikalin û dinalin, dibêjin û li xwe vedigerînin.

Ey ruhniya çeşm û dilê dayika pepûk û reben. Ew gazî û hewar ku te di nav penc û kulabê ejdehayê agir de digot:

Yadê heware, yabo heware! Nayên jibîrakirin ta ku bimirim û bostek giya li ser sînga min bê banî.

Ew deng û awaz ji guhê min dernayên.

Dayê gotinên te tev rast in derdê te derdekî pir giran e lê ji te re bîna fireh gerek e.

Dayê tiştê çû.. çû..ji îro pê de min ne êşîne.

Kurê min pêtiya agirê sînemê di can û cegerê min de ye, derdê kezêbê derdekî giran e, kezêb bê fedî û fihêt e, gazinan ji min mekin.

Dayê ez dizanim pêta agirê dilê te pir dijwar e ji pêta agirê sînemê hêj diwartir e, heqê te ye gazin ji te nabe. Dayê birînên min gelek dijwar in, hedana min nayê. Beske negrî, dema tu digrî birînên min dişewitin û dilê min dibuhure, lew dibêm dayê negrî, bihêle da ku hinek derd û êşên xwe ji bîr bikim.

Kurê min, ruhniya çeşm û dilê dayika pepûk û reben. Kalîn û nalînên te, ber û latan dihelînin, te ez şet û dîn û mest û sergerdan berdame cîhanê. Aqil û sewda di serê min de nemaye, gazina ji min mekin, çi bikim li min megrin.

Kurê min tu dibê dayê megrî! Çawa negrîm dayê bi gorî! Te diya kire evdal li derê dêr û mizgeftan heta mirinê û heqê min şev û roj ax û xweliyê bi serê xwe werkim. Delalê ber dilê dayê, bihnekî çavê xwe veke, meyzeke û baş binêre, li dora te hemî xwişk û bira, dotmam û pismam, heval û hogirên te ne û bi sedan pakîz û zerî, xatûn û perî, bi hezaran biyanî kal û ciwan, mamosta û xwendevan...Bi ser we de bi kalîn û nalîn in û fermiskên xwînê ji çavê xwe

bi comerdî dibarînin. Û herçî dayikê, cîhana rojhilat û rojava bi dayika te re bi giryan û şîn in.

Çawa negrîm kurê min? Û tu dibê dayê tu negrî!!

Kurê min ez dê çawa sebirkim, cihê sebrê li cem min nemaye. Nema karim pêta agirê çûn û dûriya te hilgirim, xwîna dilê dayika te hatiye coş, can û cegerê min û ruhniya çesm û dilê min.

Lew Seydayê Cizerî gotiye û dibêjî:

*Tu narê firqetê zani
Nikarim ez tehemil kim
Diyarî Kohê Qendil im
Meger fil im di eşqê de
Zehê derdê mezin firqet
Ceger sot ateşî da dil
Cihê sebrê nema çendan
Ferec min di di sebrê de(1)*

Çi kesê ew hêvî û zarî û bersivên dayika dilovan dibihîst bê hemd wek ney û nay dihejiya, dikalî û dinalî. Û fermiskên germ ji çavê xwe paqij dikirin.

(1) *Dîwana Cizerî, rûpel 54*

Zarokekî ku ji agir xilasbû, li xoşxanê razayî ye.

REWŞA TIRBA

Gorn bi vî hawayî bûn:

Ji hinan her yek di gornekê de û hin jî dido dido, ên ku birayê hev bûn di yekê de hatin veşartin. Paşî gorna mezintir 13 yan 16 zarok ên ku parçe parçe bûn û ji hev nedihatî nas kirin, piştî ku kirin çend kefenkîsan, têde veşartin.

Paşê, ji bo çêkirina tirbên wan xortên ne nas çî gerek bû hate kirin da weku ew xort jî bê kêmayî bibin weke hevâlên xwe yên bi xwedî. Çiko herkesî tirba zarokê xwe bi kevirê birî û kêlê şekirî çêkirin û li ser her kêlekê nav û nîşan û jîndariya wan hate nivîsandin.

Tu li kîjan aliyê goristanê bifitiliyayî hemî komên dayikên xembar bûn. Her yek li ber serê tirba delalê dilê xwe rûniştî bû dikewgirî bi nalîn û kalîn ruhnikê, xwînê ji çavên wan diweriyan ser axa tirban. Û her roj wiha bû, weka roja heşrê kesî kes nas nedikir, sed pê li pêkî diket. Qêrîn û hewarên wan dighan çerxa felekê.

ÇI ÇÛ Û ÇI MA

Li gor hijmar û gotina agadaran, ên ku ji sînemê derketin û ji agir hatin parastin du sed û hinek bûn.

Mamosta û cilwazê belediyê û zarokên mûdîrê nahiyê ku nezikê derî rûniştî bûn, ji wan bûn.

Û li dû wan hinên din di derî de derketin, paşê hinekan xwe di pencera re avêtin derve. Ji wan jî hinek ketin bîrê herwekî me berê gotî, hin jî birîndar, nîv şewitî derdiketin, zû zû pêre pêre dibirin xojxana Qamişlo. Ji wan jî hin mirî vegeyriyan bi ser xwediyê xwe de. Û hin jî sax bûn û vegeyriyan mala xwe weke nû Xwedê ew dane dinyayê. Wek vî xortê ku hûn dibînin.

Û ên ku di kûrangîha sînemê de man û hatin biraştin 280 bûn. Ew bûn şehîdên arîkariya azadiyê û serbestiyê.

Eger em baş bifikirin, agirê sînema Amûdê, li welatê Japon bîrhatina serpêhatiya Hîroşîma ye.

Çima?

Çiko gelê Hîroşîma bi tîrêj û çirûskên bomba atomî hate biraştin. Lê ziyana gelê Amûdê du mil bû: Şewat û temar bû.

Çend dayikên xoşewîst in li ser tirba digrin.

Yek ji xortên şewitî li xoşxanê ye.

Ji lewra em dibên çîroka sînema Amûdê çîroka Hîroşî-
ma tîne ber çavan û dide nîşandan.

Çi kesê li bingeha çîroka agirê sînema Amûdê agadar
be, bê goman ewê ji ber arîkariya gelê Amûdê serê xwe
ji wan re nizm bike.

Çiko her tim arîkarî bi mal tê kirin. Lê wan arîkarî bi
can û mal kir... Dû sed û heştê xortên ciwan kirin gorî
û qurban ji bo gelê Cezayîr ê azadîxwaz.

Bira dîsa herkes bizane ku gelê Amûdê bi zendên pola
ala comerdiyê li gumbita banê gerdûnê dan çikandin.

SERXWEŞIYA GEL

Piştî nîro herkes ji ser goristanê vegeriya bajêr, ji nû ve weke cejna qurbanê xelkê bajêr ketin kolan û cadan.

Ji malekê diçûn malekê ji bo serxweşiya dê û bav û mirovên şehîdên agir. Ê beşdariya xwe bi zirar û ziyana gelê Amûdê re didan nîşandan.

Te dinêrî ser û binê kolana dagirtî bûn ji tirimbêla ên ku ji bajar û gundên Cizîrê hatibûn hewara agir.

Bi vî hawayî heta nêzikî rojava bê sekin li mala digeriyan, çî kesê biyanî wê şevê vegeriyan malên xwe ên bi tirimbêl û ên bi piya yan siwarî.

Em jî hatin mal wê şevê. Bajarê Amûdê ma vala ji kesên biyanî... Bajarekî bê his û deng û xemgîn û xelkê wî bi giryar û şîn man di bin hesara leşkerê derd û xeman de, ta fecera sibehê.

Ji sipêdê pê de dîsa dengê Allah û ekber û çingîn û zingîna naqos û zengilê dêran destpêkir.

Bi awaz û deng: Şîn...şîn...şîn...

Ne tenê bajarê Amûdê wê şevê di bin hesarê de bû, belkî bi hezaran dilê pîr û ciwan û zerî û periyar di bin hesarê

rê de bûn.

Her wekî Seydayê Cizerî gotiye:

Leşkerê qehr û xeman
Wî çûn hisara dil bikin
Keabe û beyt elheram
Lê bi nûr bîtin receb (1)

Roja din, sibeha 15'yê çiriya paşî sala 1960, dîsa em hatin Amûdê di gel çend hevalan ji bo serxweşiya ên mayî. Ez bawer im wê rojê çûn û hatin di kolanê bajarê de bihtir bû ji roja berê.

Wê rojê dîsa weke roja berê berpirsyarê dewletê hati-bûn ji bo serxweşiya yê mayî, tenê gera wan wê rojê li malên xuyayî û dewlemenda bû. Dema perpirsyara dî ku bi vî hawayî kar naçe serî, çêtir ew e çend giregirek û rîsipiyên bajêr ên bijartî rûnên li ciyekî xuyayî û li wê pêşberiya kesê ku tene serxweşiya gel bikin.

Bi rastî ev bîrhatin di ciyê xwe de bû. Ê weke hat gotin çend rîsipî rûniştin û pêşberiya xelkê biyanî û ên dihatin serxweşiya dikirin bi navê hemû xelkê şehîdan.

(1) *Dîwana Seydayê Cizerî rûpel-74.*

HATINA BERPIRSYARAN JI BO SERXWEŞIYA GELÊ AMÛDÊ

Ji nû ve wê rojê berpirsyarên Cizîrê hatin ji bo serxweşiya gelê Amûdê. Piştî çend gotinên serxweşî û biratî, yek ji wan rabû ser xwe, gotarek bi navê xwe û hevalên xwe û bi navê gel ji bo serxweşiya civîna biyartî û gelê Amûdê yê dilbirîn pêşkêş kir û got:

”Ey birayên hêja û dilovan û dilbirîn. Ev ziyana mezin ne tenê ziyana we ye, belkî ziyana me teva ye. Bêhtir ziyana gel e.

Ji ber vê yekê ez ji we hêvî dikim ku hûn bi çavê qederê li vê ziyana ha binêrin. Paşê bila serê yên mayî ji me re sax be. Û ji yezdanê mezin hêvîdar im ku xelefê li we vegêrîne.”

Û rûnişt.

Ji gotinên wî mirovî yên dawî dihate zanîn ku çîrok ne vala ye lê wî camêrî dixwest perdekê bigre riwê çîrokê û nehêle bin jê bê.

Paşê di wê civînê de çend tişt hatin gotin û xwestin ku ew jî bîne cî û pêt bên:

1- Sînema û xakê dora wê bibe bustan û ziyaretgah ji bo gel heta hetayî.

2- Herî û axa bi goşt û xwîna xorta hatiye hevîrkirin li cî bimîne.

3- Mînakek (peykerek-heykelek) bi rengê zanyarî bê çêkîrin û di nivê bustanê de bê çikandin û danîn.

4- Çi arîkarî bê civandin, ew pere û arîkarî berî her tiştî wê li mînak û bustan bê xerc kirin da ku bibe bîrhatin ji bo gel ta roja dawî.

Civîna roja didûwa bi wî awayî dom kir.

Êvarî careke din em vegeriyan mal. Roja sisiya 16'ê heyvê dîsa em hatin Amûdê, heta nîro em li mala geriyan û jê pê ve ez û çend hevalên xwe yên dilbirîn çûn cihê sînemê; sînema kavi û kambax. Mîna îtûneke daxemirî bi dûkel. Em li ber dîwarê wê sekinîn bi rêz û bê his û deng nixwîn û mest û sergerdan. Me li ziyana nerxgiran temaşî dikir û em difikirîn. Yekî ji hevala ji min re got:

— Seyda çima deynakî!

Bi rastî wê çaxê xwîna dilê min hatibû coşê, ev çend malikên rista mamostayê nemir, Pirto Begê Mîrê Hekarî hate bîra min. Bê vîn min ji wan re pêşkêş kir û got:

*Me dil bû ateş û nîrane dîse
Ceger jî ti ji min biryane dîse
Neşêm êdî ewan derdê we bê hed
Bikêşim lew bi zerb û jane dîse
Ji xeyrî daxê xem nîne dewayek
Go serda derdê bê derman e dîse
Dilê min kaseya serpoşî Dara
Tijî derd û xem û kovan e dîse.*

Pir ne bûrî yekî ji hevalan got:

Gelî hevalan bes in da em herin, ez nema karim xwe bigrim. Ji wê em vegeriyan piştî ku her yek ji me peyalek fermîskên xwînê ji çavên xwe barand bê vîn. Êdî me nema dikarîbû ji wê bêtir em bimînin.

Wê rojê baranek xurt bariya. Bê goman ew baran wê rojê fermîsk û ruhnikên asmana bûn bi rengê rehmetê bariya ser tirbên şehîdan.

DADESTÎ Û XWEDÎ Û HOSTAYÊ SÎNEMÊ

Roja pêşî ku sînema şewitî, berpirsyarê bajêr şeş kes girtin û danîne derbendîxanê. Sisê jê xwediye sînemê bûn weke: Xidirê Ezîz, Silêmanê Remezan û Ehmedê Hesenat. Û sisiyê din hosta û şagirtên sînemê bûn weke: Ehmedê Îbrahîm, Mihemedê Mehmûd û Ehmedê Şerîf.

Roja dawî her şeş li dadgehê pêşberî dadestî kirin rêz û sekinandin. Dadestî ji wan re got: Hûn guhehkar in û tawanbar in ji bo vê ziyana mezin.

Çima?

1- Çawa hûn dihêlin 500 kes bikevin cihê 170 kesî?

2- Çawa hûn sînemê bê agirvembrînk dihêlin?

3- Çima dergehê sînemê yek bû û çima biçûk û teng bû?

Gerek bû bi hindikayî 2 derî di sînemê de hebûna ji bo çûn û hatinê û derketinê.

Ji ber ku sînema ne bi rengekî rast hatibû avakirin ew bixwe avahiyê ku kêmehiyê wê pir bûn. Her tiştê di avahiyê de giş ên şewatê bûn, heta bi kursiyê wê ango ji dar û dep û pûş bûn.

Ev kêmayîyên hebûn bûne gunehkarî ji we re. Lê divê hûn dîsa bizanin ku beledî jî beşdarê gunehkariya we ye.

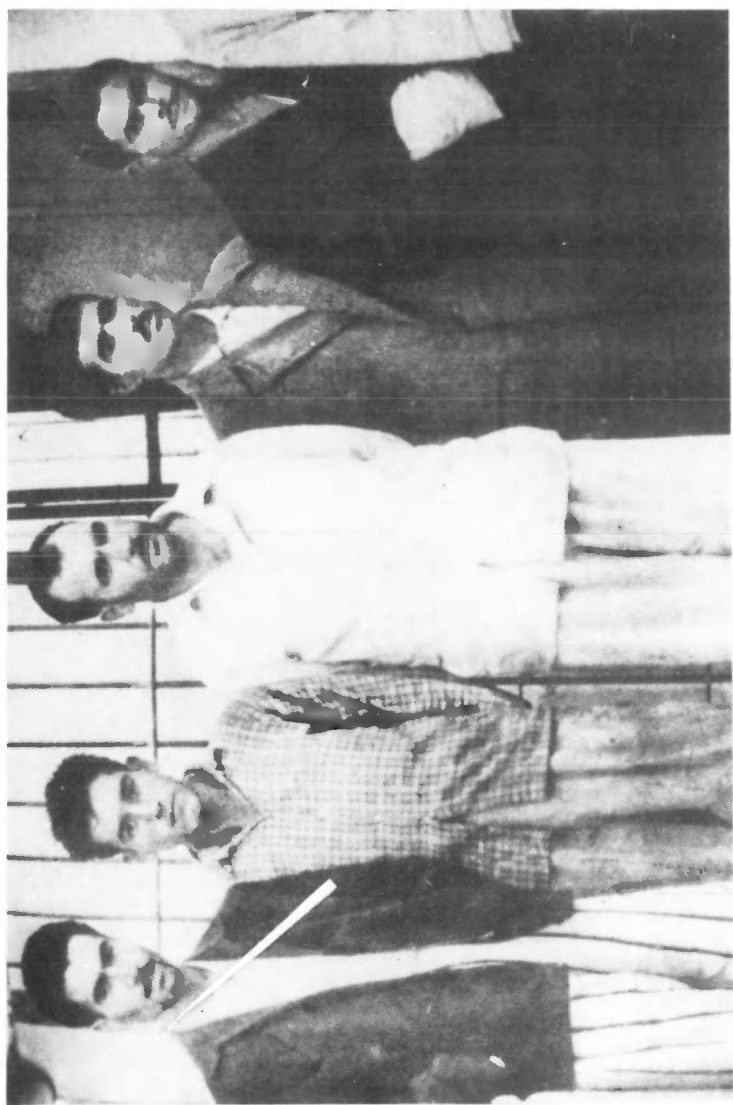
Çima?

Çiko her tim divabû beledî we gerek bike ji bo pêkanîna kêmahiyên wê her dem û çax.

Gunehkarên berpirsyar li hember serekê dadgehê sûc û guneh ne dane ser xwe û di bersiva xwe de gotin:

Ezbenî, ustad û mamostayê qanûn û dadestiyê; tiştê bûyî ne sûc û gunehê me bû. Yan emê bêjin qedêr bû, yan gunehkar û tawanbar xeyrî me ne. Tenê em perîşan û jar in, newêrin ji hewqas zêdetir bibêjin. Ji ber vê yekê em hêvîdar in ji dilpakiya we, ku berpirsyarî hê ji vê firehtir bike, bê goman hingê wê rastî di riya xwe re serbest bibûre. Dîsa em hêvî ji serekê dadgehê dikin ku bi dûrbîna heqiyê li me û vê ziyana nerxgiran hûr û kûr meyzeke û bi şahîn û peyana dadestiyê bikêşe û bipeyive. Çiko di gelek ji van tiştan de zor li me hatiye kirin û em di kirina wan de bivê nevê bûne. Nêzîk ne dût, rastî wê bê eşkere kirin, Xwedê arîkar be.

Ev bûn gift û goyên dadestî û tawanbaran...

Xwedî û hosta û şagirtên sînemê li dadgehê sekinîne.

GUNEHKAR Û TAWANBAR KÎ NE ?

Li her civat û civîn û qehwexanên bajarê Amûdê gotin û mijûlî ev bûn:

Ev şewat ne bê sebeb bû ! Lê gelo sûc û gunehê kê bû ? Û berpirsyar kî ne?

Hinan digot sûc û gunehê mudirê nahiyê bû; çiko berpirsyarê mezin di bajêr de ew bû. Her tiştê dixwest karî-bû bike.

Ji ber vê yekê gerek bû agadarê her tiştî biwa. Çawa dihişt sînema ku ji 170 kursî pêkhatî bû, bihêle 500 kes bikeviyê.

Wer xuya bû her kursiyek du yan sê zarok tê de rûniştibûn. Ên mayî şipiya mabûn. Di cihê wilo de çawa çend polîs nebin da ku gohdariya nîzamê bikin. Bi rastî eger çend polîs li wê hebûna ew ziyana mezin nedibû.

Û hinan digot: Na, sûc û guneh ê mamosta û mudirê dibistanê bû! Çima ji herdû dibistanan çend mamoste di nav hewqas xwendevan de ne bûn?

Belkî bi wî rengî û tengayiyê razî nebûna. Belê çend mamosta hebûn di sînemê de wî wextî, lê ne mamosteyên

dibistana Xezalî û Mutenebî bûn, ne xemxwar û dilsojê xwendevanan bûn. Ji lewra xemxwarî li wî tiştî nekirin. Dema agir girte sînemê ewan berî herkesî bazdan û xwe xilas kirin, hay ji hevalan neman û bê şerm û fihêtî li agir temaşa dikirin.

Ez bawer im eger ew çend mamostayên di sînemê de dilsoj bûna, dikarîbûn nivê zarokên mayî jî ji penc û kulabê mirinê biparêzin.

Û hina jî digot:

Sûc û guneh ê hosta û xwediyê sînemê bû. Çima ?

Ji ber ku diva bû her tim guhdarî motora sînemê bin. Dema dîtin ku motor germ dibe, gerek zû zû vemirandana.

Û hin jî dibêjin hosta û xwediyê sînemê hêj bi roj bi germiya motorê hisiya bûn. Dîsa jî heta êvarî kar pê kiribûn. Ji lewra xelkê digot, sûc û guneh ê wan e.

Û ji ber vê yekê mudirê nahiyê zû ferman da bi girtina wan û xwedî û hosta û şagirt kirin berpirsyar heq ne heq, di hebixana Amûdê de razandin. Pir ne bûrî sipartin dadgehê.

Ev bûn gift û goyên xelkê wan roja di her civat û civînan de. Her yek li gor zanebûna xwe tiştêk digot, rast ne rast.

GOTINA RAST

Lê pir ne bûrî ez baş bi wî tiştî agahdar bûm. Roja didu-wa ku ez çûme Amûdê, berî nîro em li malekê bûn. Me dî dîsa xelkê civatê, behsa sûc û gunehê sersebeba dikin. Me jî guhdariya wan dikir.

Hinan digot sebeb mudîr e û hinan digot xwedî û hostayê sînemê ne. Me dî ji nişka ve xwedîyê malê berê xwe da civatê û got:

Gelî civatê, ez vî tiştî baş dizanim. Belê xwedîyê sînemê û hosta zanîbûn germ dibe. Lê di şuxulandinê de bivê nevé bûn.

Çima ?

Wê rojê roja yekşembê piştî nîro nêzîkî êvarî ez li malê bûm, min dî xwedî û hostayê sînemê hatin cem min. Piştî ku rûniştin ji min re gotin:

Bavê Şêrgoh, em di bextê te û Xwedê de ne, mudîrê nahîyê niha şiyandiye dûv me û dibêje, gereke sînema dîsa bişuxule ta ku xwendevanên dibistanan xilas bibin. Tenê xwendevanên dibistana Xezalî û Mutenebî mane. Ê motor gelek germ dibe em jê bi tirs in.

Ji ber vê yekê em hêvî dikin tu herî cem mudîrê nahiyê û jê hêvî bikî îşev dev ji me berde. Sibehê emê fermana wî bi temamî pêk bînîn, çend daran bixwaze. Min ji wan re got baş e ezê herim.

Piştî ku ji cem min çûn, ez çûme cem serokê polîsa li bajêr û min çîroka hatina xwediyê sînemê û hostayê wê û germbûna motorê jê re got. Min jê hêvî kir ku ew here cem mudîrê nahiyê û jê hêvî bike da ku xwediyê sînemê bivê nevé neke wê şevê ji ber germbûna motorê.

Camêr ne go "na" û hêviya min qebûl kir, çû cem mudîrê nahiyê, jê re got:

— Ez hatime hêviyekê ji te bikim. Hêviya min jî ev e; tû xwediyê sînemê bivê nevé nekî îşev. Çiko min bihîstiyê ku motorê sînema wan gelek germ dibe û ew ne baş e. Bila îro motora xwe sazkar bikin paşê sibehî tû çawa bixwazî bira wilo bikin.

Dema wî gilehê xwediyê sînemê bihîst, gelek enirî û xeyidî. Piştî serekê polîsa ji cem çû bi hêrs bakir polîsekî û jê re got:

— Zû here cem xwediyê sînemê û jê re bibêje, mudîr dibêje gereke vê carê û careke din jî û careke din jî sînemê bişuxlîne û eger neke ezê karê wî bidim dîtîn, paşê bira gazina wî ji wî be.

Ê polîs bi lez û bez çû û wilo ji xwediyê sînemê re got. Pepûk xwedî ji naçarî gote ê polîs;

— Belê ezbenî ezê bikim ! Emrê min ji Xwedê re be. Û herwiha ta ku ev ziyana nerxgiran jî çêbû!!

Ev li cem min heye min ji we re got. Paşê civat sekinî û kesî dengê xwe nekir.

Vî wextî zor zane û bes... vaye niha xwedî û hosta û şagirt berpirsyar in di hebisxanan de, dawî em nizanin wê halê wan çibe.

Gelo ji gilî çî derdikeve eger dadestî nebe. Seydayê Cizerî gotiye:

*Kes bi dade me ne pîrsit
Gileh û dadî çiket
Te nebit dadiresek
Beyhode fîryadî çikit
Bi Şîrîné ne gihit
Destî eger Rustemî bit
Dé bi bazû û milan
Şubhetî Firhadî çikit.*

Ez bi xwe yek ji wê civatê bûm û min guhdariya gotinên xwediyê malê dikir. Gelo îcar berpirsyar kî ne?

Dîsa jî em nizanin çiko rastî nayê gotin û tirs heye. Ez xulamê wî me yê ku zengil bike stûwê pisîkê. Çîroka berpirsariya agirê sînemê weke çîroka pisîkê û zengil bû. Seydayê Hejar gotiye:

*Ger dadeestî bi heq bête cê
Wiştir bi kuni şûjin de diçê.*

Lê bi rastî hindikayî ve divabû çîrok hinek bê hilwejartin û bikeve ber çavê xwendevanan û beyhûde neçe. Dibe ku hinek berpirsyarên dilpaqij û welatperwer ên ku her tim li daxwazên gel û welatê xwe meyze dikin, nobedar in ji xweşî û serfraziya miletê xwe. Ku carekê ev deng bikeve guhê wan û pê agadar bibin.

Çima metelok û herwekî Seydayê Cizerî dibêje:

*''Gazindeya ji kê kim
Ji kê bikim şikayet''*

Gelo em li hêviya kê mane ku xemxwariyê li me bike? Li gilih û derdê me bipirse û ji destê zorkotek û zordaran biparêze.

Qey metelok nabêje:
''Xwerha laşê te bi destê biyani naşkê ku ne bi destê te be.''

HATINA ŞANDIYAREKÎ MEZIN

Çend roj bûrîn piştî şewata sînemê, hinek berpirsyarên mezin hatin Amûdê ji bo serxweşiya gelê wê. Xelkê Amûdê jî pêşberiyê mezin ji wan re kirin. Dema gihîştin bajêr û bihekê rehetiya xwe standin, serekê şandiyar rabû ser xwe û çend gotinên bi şewat û bi dilekî zîz û xemgîn pêşkêşî civînê kir û got:

”Gelî xuşk û birayên dilovan û xemgîn, ev ziyana ne tenê ziyana we gelê Amûdê bû belkî ziyana me gişan e, çiko 280 xort şehîdên agir leşkerek ji leşkerê welêt ê demê tê bûn. Ê ez ji Yezdanê gewre û mezin hêvîdar im ku ev ziyana ha ziyana we ya dawî be, ji niha û bi şûn de dem û dewrên we tim bi şadî û xweşî bin û serê wê ên mayî ji me re xweş be.

Ey xwîşk û birayên xoşewîst û dilgîr, we çend tişt ji berpirsyarên welêt daxwaz kiribûn. Ew tişt bi tevayî li cem me xuya bûne û hatine zanîn. Xwedê arîkar be, ew daxwazên we bi kêmayî wê bêne cî. Xakê sînemê weke we xwestî û hinek ji xakê din jî hawîrdorê wê bidin ser. Ê mînakî jî weke we gotî tê de bê danîn, da ku bibe seyran-

geh ji we re heta heta hetayî, bustanekî bi dar û gul, ango cîgayê şadî û xemrevînê.

Birayên dilovan ji niha nêzîk ne dûr, hin arîkarî wê ji we re bînan ji me û ji hin mîletên dost û azadîxwaz jî. Berî her tiştî 25 hezar lîre nêxê mînak wê ji wan pera bê dayîn. Her wekî berê jî me li cem xwe ev daye zanîn çiko me gotina xwe bi dewleta Îtalya re kiriye, ku mînak weke me xwestî çêkin û rêkin. Dest bi çêkirinê hatiye kirin. Ji niha û nêzîk wê bighê. Dema bighê me emê ji w re zû rêkin. Hin ji wan pera wê li çêkirina bustanê seyrangêhê bê xerçkirin. Perê mayîn li gor zanebûna berpirsyanan û rîsîpiyê bajêr wê li xelkên şehîdan bêne parkirin.

Birayan; dîsa bawer bin ez û hevalên xwe beşdar in di xem û şîna we de, êdî bixatirê we.”

Piştî xatirxwazî careke din berê xwe da civîna mezin, civîna jin û mîra û got:

”Ey xwîşk û birayên bi rêz, eger tiştêk ji we re gerek e ji me re bêjin bê şerm û fihêtî da ku daxwazên we ji we re pêkbînin, zû ne dereng, Xwedayê mezin arîkar be.”

Dem a serek ev tişt got, yekî ji wê civîna mezin... civîna xemgîn û dilbirîn rabû, berê xwe da serokê şandiyar û jê re got:

”Ey serekê serbilind û dilpak û dilovan, eger hûn dixwazin derd û xemên me bêne guhertin bi xweşî û şadî, 35 xortên me girtî di zindana Mezê de hûnê wan ji me re berdî. Bê goman bi berdana wan derd û êşên me wê bêne jibîr kirin û weke ku we du sed û heştê xortên mirî ji me re rakirin. Daxwaza me ya mezin ji te û ji hevalên te ev e. Paşê saxiya te û hevalên te ji Yezdanê pak dixwazim.”

Pêre pêre serek lê vegerand û got:

”Ser sera û ser çva. Dema bighim payîtextê, emê wan

xortan ji we re berdîn ku gunhê wan çî be.”

Bi vî hawayî û li ser van peyman û sozan guft û goyên wan qedîyan. Serek û hevalên xwe ji Amûdê vegerîyan Qamişlo û ji wê suwar bûn û çûne Şamê.

Bi wan gotinên bûrî herkesî bawerî anî û çavnêrî berdana girtiyên hebîsxana Mezê man. Lê sed heyf û mixabin tiştek ji wan gotina derneket, herkesî gomana xwe birî û bê hêvî bû ji wan peyman û sozan û girtî mane di zindanê de.

PARKIRINA PERÊ ARÎKARIYÊ

Piştî perê arîkariyê gihane hev, nêrxê mînak ji wan pera hate dan û hin jî hiştin ji bo çêkirina mezargehê, rastkirina hundurê wê, çandina gul û çiçekan tê de bi rengêkî sipehî û xweşik her wekî wilo di civîna me gotî de hatibû gotin. Û perê mayî, ez bawer im bi hawayê jêrîn hat parkirin di bin çavdêriya hinek berpirsyaran de:

1- Çi kesê yek zarok ji mala wî çûbû û bavê wî kal bû angore emrê wî zêdeyî 60 salî bû û bê pîş û kar bû "1000" lîre dan wî.

2- Kesê yek yan dido ya sê zarok ji mala wî çûbûn û bavê wan ciwan û xwedî pîş û kar bû, her serê zarokê "600" lîre didanê, ew jî dilxweşî bû ji dê û bavê wan re.

Ez baş ne agadarê vê parkirinê bûm, çiko ez wan roja ne li Amûdê bûm, ev jî min ji xelkê bajêr bihîstibû.

Gerek e destê parkirinê bawer pê bê. Ji ber ku parkirin bi destê civata rîsîpiya û hinek berpirsyarrên bawerpê bû. Bi vî rengî û hawayî pere hatin parkirin.

GULÎSTANA MEZARGEHÊ Û REW- ŞA MÎNAK

Me go civîna du mil ku ji berpirsyaran û rîsipiyên gelê Amûdê hatibû girêdan, di roja pêşî de têde hatibû gotin:

Gereke cihê sînemê bibe bustan û mezargeh, mînak têde bê danîn û hundurê wê bi hawakî hendesî bê rast kirin. Gul û çiçekên reng reng tê de bèn çandin. Da weku rojên cejn û şahiyên xembarê xoşewîstê gelê Amûdê, qîz û xort, kal û ciwan lê bicivin û derd û êşên xwe bidin ji bîr kirin.

Bi rastî di wê civînê de soza xwe birin serî û bê kêmayî tiştê gotin pêk anîn.

Cihê sînema bêqudoş û parçek ji xakê din jî pêve hebû, ew jî berdane ser ta ku dirêjî rojhilat û rojava bû 50 mitir.

Ferehî jor û jêr bû 35 mitir. Surhek dîwar ji bilokên çîmento dan dorê, bilindaya wê mitrek yan pitir bû û sûrhek ji diryê hesinî li bilindiya dîwarê berê ê kevirî zêde kirin.

Paşê dema mînak ji Îtalya gihîşt, wê gavê rêkirin û şandin Amûdê. Tenê hinek li Amûdê danîna wî bi şûn ket ta ku karê bustan pêk hat. Paşê birin cihê wî li mezargehê

û li ber dîwarê bustan ê jêrî hate danîn û hate çikandin.

Dema dixwazî herî hundurê bustan hêj li ber devê derî mînak dikeve ber çavê te. Mînak bi vî rengî ye:

Sê xortên dibistanê di nav pêl û pêtên agir de pişta wan li hev, ala Cezayîr di destê yekî ji wan de ye û sekinîne.

Mînak ji kanê paxir li Îtalyayê hatiye çêkirin, nêrxê wî 25 hezar lîre ye.

Eger hin bêjin çima ala Cezayîr di destê wan de ye, bersiv ev e:

Çiko sebebê şêwata sînemê arîkariya gelê Cezayîr bû. Hersê xort û hevalên wan bûne şehîdên arîkariyê, azadiyê û serbestiyê.

Her wekî hundurê sînemê bi regekî hendesî par kirin û kirin malik ji bo çandina gul û çiçekan; mîna sosin û beybûn û rîhan û jîle û binefş û nesrîn û nêrgiz û lale.

Çend kursiyên kevirî li hember malikên gula danîn. Tenê di nav malika de rê ji bo çûn û hatinê hiştin.

Ev car me zanî ku cihê sînema bû mezargeh û seyrangeh ji bo gelê Amûdê ta roja dawî û bû gulistan û guzara tek tenha û civîngeha gel di cejn û Newroz û seyran û şahiyên de.

Mînakê xortên şewitî.

CIVÎNA ROJA PÊŞÎ

Civîna roja pêşî li bustan civîna bîrhatina derd û xeman e, bîrhatina pêtên agir e.

Ez bawer im ku ew civîn wê gelek dijwar û zehmet be, çiko cara pêşî ye herkes wê bi dilgîrî û çavên giryan, dê û bav, xwîşk û bira, dotmam û pismam, pîr û ciwan û cegersoj wê bicivin li bustan, li mezargehê; cîgayê bîrhatina şewata 280 xortên ciwan.

Nemaze dema ew ademîzad li hember mînak herin û bîn.

Naçar wê çaxê, deryayê derd û xeman wê bête coş û herkes wê bi gazî û fixan û hewar û mest û sergerdan be...

Bê hijmar peyalê ruhnik û fermîskên sor wê li ava bustan û mezargehê bêne rijandin. Çavên qîz û zeriyan, ciwan û kalan bê his û deng di nav malikên gul û çiçekan re li hev bigerin, bi dismalên xwe hêstirên çavan paqij û ziwa bikin.

Ji nû ve yek yek, dido dido, sisê sisê wê rûnin li ber masên kevîrî û maze; mêlak û can û cegerê sotî ne.

Di wê civînê de Namî yê jar û birîndar peyalek ji fer-

mîskê xwe yî sor pêşkêş bike ji gelê civîna pêşî re.

Civîna ku herkes tê de beşdar bûye, dibêje û dibilîne:

*Peyalek va ji fermîskê min î sor ey birader
Bigir xalo didim te vê ji abê hewdê kewser
Belê paşê bide yek yek heval û hogirên xwe
Qedeh zeravê neqşê çîn û maçîne ji mermer
Ji çeşmê xwe dibarînim hero sed tavî baran
Wekî dinê li çola şev li min bû ba û bager
Felek zalim dilê xemgîn nedî şadî bi carek
Heta peykê kul û derda ji bo min bûye rêber(1)*

Dîsa jî ev ne cara pêşî ye ji sitemkariya felekê re ji bo vî mîletê xemgîn.

Paşê, piştî vê civîna xemgîn û bi giryan û şîn ew roja ku gulistana mezargehê bi hêstir û rohnîkên qîz û bûka û hûr û perîya hate avdan û ji wan xunafek hûr girte riwê gul û jîle û sosina.

Bê guman ew civîn wê 5 deqîqe bimînê sekinî ser nixwîn, şîn li ser xortên ciwan... Şîn...şîn...şîn...

Dîsa Namî yê dilgîr dibêjî:

Ey xwişk û birayên dilgîr,

Ji Yezdanê gewre û mezin hêvîdar im ev ziyana ziyana we ya paşî be û li dûv vê ziyane xweşî û şadî rêber û hemeşîne we bin û her tim serfiraz û bextiyar bin.

Hûn ên mayî sax bin.

Ên cûyî sipartî dilovanî û mehrevaniya Yezdanê pak bin.

(1) *Ji ristên Namî*

CÎGAYÊ ŞADÎ Û XWEŞÎ

Bustanê mezargehê jiîro pêve wê bibe gulistana şadî û xweşî ya bi nav û deng û tek û تنها û cîgayê xemrevînê ji bo xembaran.

Bustana mezargehê ger çî bi pîvan û li ber çav biçûk e, lê dîsa ji gulistanên cîhanê ên mezin tê hijmartin.

Çiko ji tovê 280 xortê ciwan hatiye çandin. Ji lewra me gotiye gûlistana tek û تنها û bosîtana xemrevîn.

Paşê wê demek bê ku rojên cejn û şahîyan û sersal û Newrozan dema jîle û jale û kulîlk û gul perda ciwanî ji ser riwê xwe yî sor bidin alî û pêşkêş kin, hingê gulistana Amûdê wê bibe cîgayê geşt û seyranan.

Her şev û êvar, qîz û xort xeml û xêzê xwe wergirin û dest li dest, berê xwe bidin bustanê xemrevîn, bustanê şadî û xweşî, li nav malikên gul û kulîlkên reng reng herin û bîn, bigerin.

Hin caran bi awirên çavan li mînak meyzekin û rûnên li hember hev, bi şadîmanî li ber tewînê naz û zerî û horî û perîyan.

Saqî kas û cama li ser desta bigerîne, perîzad û zerî û

mîrza û cûwan şekir ji lêvan birevînin û gula li rewan bici-
vînin.

Her wekî Seydayê Xanî dibêje:

*Dinya hemî bûye eys û îşret
Zala felekê ji kerb û hisret
Rabû ku vexwan ji ber xewasan
Saqî geriyar bi cam û kasan(1)*

Paşê her yekî ji destê gulfiroşan gulekê ji gulê bustan
bistîne û bide ber pozê xwe da ku ew jî bibe hemdemê bil-
bil û hevrenge sorgul.

Hejar û Goran mest û sergerdan û gift û goyên şêrîn
mîna Cegerxwîn.

Bi vî hawayî naçar leşkerê derd û xeman wê di bin piyê
leşkerê şadî û xweşiyar de bê pelaxtin û bimre.

Dawiya şevê, şevbiwêrk diqede, disa herkes cote cot gul
bi dest, mîna hatin wê veşerin malên xwe serbest û azad
û bi şadî û kamiranî.

Naçar ev geşt û seyran û sersal û Newroz heta hetayî
wê bibin adet ji bo gelê Amûdê.

Dîsa hêvîdar im ji Yezadnê pak û dilovan ku şadî û xwe-
şiyê bike rêzan û rêber û hevrê û heval ji bo gelê Aûmdê,
şevên wan roj bin û rojên wan cejn bin û heta hetayî cejn
û seyran û sersal û Newroz li wan pîroz bin.

Dîsa Namî seyran û Newroza nû ya gelê Amûdê bi dil-
şadî li gulîstana xemrevîn pîroz dike û dibêje:

*Her sal vî çaxî cejna we pîroz
Cejna welatê şadîman Newroz*

(1) Ji ristên Namî

Xweşî li zaxa xweşî bilbil

Xweşî li baxa xweşî sorgul(1)

Hewbû... bi arîkariya Yezdanê pak û dilovan.

(1) Mem û Zîn rûpel 51

ISBN: 91970747-99